

Bedarbių perėjimas į užimtumą: stebėseną, rodikliai, lyginamoji analizė

Arūnas Pocius, Julija Moskvina, Boguslavas Gruževskis

Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos institutas

A. Goštauto 9, LT-01108 Vilnius, Lietuva.

El. paštas: arunas.pocius@dsti.lt; julija.moskvina@dsti.lt

El. paštas: boguslavas.gruzevskis@dsti.lt

Įteiktas 2023 liepos 17; pataisytas 2023 spalio 19; publikuotas 2023 gruodžio 29

Santrauka. Bedarbių perėjimo į užimtumą rodikliai yra svarbus ES šalių užimtumo tarnybų stebėsenos sistemų elementas. Įsidarbinimo tendencijų stebėjimas yra kompleksinis uždavinys, apimantis ne tik kiekybinius parametrus. Tinkamas rodiklių taikymas ir interpretavimas yra neatsiejamas nuo kontekstinių reiškinių, tad palyginamosios analizės atlikimas įvairiais pjūviais, pvz., laiko, teritorijos, įgalina padidinti šio rodiklio informatyvumą.

Straipsnio tikslas – remiantis turimais duomenimis nustatyti bedarbių perėjimo į užimtumą tendencijas šalies ir teritorijų mastu, numatant galimus pasirinktų įsidarbinimo rodiklių prognozavimo trumpalaikius scenarijus.

Straipsnio metodologinėje dalyje atliekamas nedarbo tendencijų ir įsidarbinamo rodiklių sąsajų vertinimas, aprašyta įsidarbinimo galimybių diferenciacijos vertinimo metodologinė prieiga. Remiantis Užimtumo tarnybos klientų aptarnavimo skyrių duomenimis buvo atlikta registruotų bedarbių perėjimo į užimtumą teritorinių rodiklių pasiskirstymo analizė. Atlikta rodiklių prognozė rėmėsi trumpo laikotarpio istoriniais klientų aptarnavimo skyrių duomenimis bei ekonominio konteksto kintamaisiais. Santūriai nepalankių ES ekonomikos situacijos prognozių akivaizdoje, darbe pristatytos situacijos Lietuvos darbo rinkoje pokyčių prielaidos artimiausiu laikotarpiu.

Raktiniai žodžiai: registruotas nedarbas; nedarbo ir užimtumo stebėseną; bedarbių perėjimas į užimtumą.

1 Įvadas

Bedarbių perėjimo į užimtumą stebėseną Lietuvoje kaip ir kitose ES šalyse atliekama pasitelkus valstybinių institucijų duomenis. Valstybinių statistikos departamentų

reguliariai renkami duomenys, susiję su gyventojų įsidarbinimu paprastai apima bedarbių skaičių ir nedarbo lygį. Viešosios įdarbinimo tarnybos stebi bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklius iš arčiau, pasitelkdamos visą eilę rodiklių, tokių kaip laisvų darbo vietų skaičius, pradėjusių dirbti bedarbių skaičius, nedarbo trukmė ir kt. Taip pat įdarbinimo tarnybos dažnai stebi naujai užimtų darbo vietų kokybę ir teikiamų užimtumo priemonių efektyvumą. Visi šie duomenys yra naudojami valdžios institucijoms ir ekonomikos analitikams norint vertinti bedarbių perėjimo į užimtumą tendencijas ir nustatyti politikos sprendimus siekiant gerinti darbo jėgos pasiūlos ir paklausos suderinamumą, mažinti nedarbą bei efektyviau aprūpinti šalies ekonomiką tinkamais darbo ištekliais.

ES situacijos darbo rinkoje stebėjimui skiriama daug dėmesio, ypač akcentuojant jaunimo nedarbo bei ilgalaikio nedarbo (LTU) mažinimą. 2016 metais Europos Tarybos buvo patvirtinta rodiklių sistema, priimta siekiant stebėti LTU mažinimo rekomendacijų įgyvendinimą ES šalyse [1]. Ją sudaro trijų lygių rodikliai:

1. Suvestinė stebėseną: Makroekonominiai rodikliai, stebintys bendrą darbo rinką, LTU situaciją ir gyvenimo sąlygas ES šalyse bei LTU rekomendacijų poveikį.
2. Tiesioginis stebėjimas: įgyvendinimo rodikliai, stebintys paslaugų teikimą įgyvendinti LTU rekomendacijas, daugiausia dėmesio skiriant LTU perėjimui į darbo rinką.
3. Tolesnė stebėseną: tolesni rodikliai, stebintys LTU integracijos rezultatų tvarumą (t. y. integracijos į darbo rinką) ir veiksmingumas ilgalaikėje perspektyvoje.

Ilgalaikių bedarbių įdarbinimo/integracijos rodikliai yra papildomi kontekstiniais rodikliais [3, 4].

Toks nedarbo pokyčių analizės modelis panaudotas ir šiame straipsnyje. Nedarbo tendencijų ir įsidarbinimo rodiklių sąsajos yra vienas iš svarbiausių ekonominės analizės ir politikos klausimų, ypač atsižvelgiant į ekonomikos stabilumą ir socialinį saugumą. Akademiniame literatūroje [2, 6, 12, 14] pristatyta daugybė tyrimų, siekiant įvertinti nedarbo tendencijų ir įsidarbinimo rodiklių sąsajas. Tyrimai rodo, kad šie rodikliai turi gilią koreliaciją ir gali būti naudingi siekiant suprasti darbo rinkos dinamiką ir įvertinti ekonomikos stabilumą bei socialinį saugumą. Nedarbo ir įsidarbinimo ryšys yra pakankamai sudėtingas ir priklauso nuo daugelio kintamųjų, kurie iš vienos pusės charakterizuoja darbo pasiūlą (nedirbančių asmenų charakteristikos: išsilavinimas, profesija, gyvenamoji vieta), iš kitos – darbo paklausą (ūkio struktūra, darbo sąlygos ir pan.) tam tikroje šalyje/regione. Dėl darbo jėgos pasiūlos ir paklausos neatitikimo formuojasi taip vadinama trintis darbo rinkoje („*labor market frictions*“) [11]. Esant stiprioms darbo rinkos trintims, darbo ieškantiems asmenims paprastai sunkiau surasti tinkamą darbą, todėl darbo rinkos politikos institucijos turi nuolat stebėti atitinkamų rodiklių pokyčius, kad užtikrinti efektyvų darbo rinkos funkcionavimą. Turime pažymėti, kad skirtingose teritorijose (šalies regionuose) darbo rinkos trinties lygis gali būti skirtingas, ką parodė ir mūsų atlikti skaičiavimai. Stipresnis darbo rinkos trinties lygis yra būdingas mažiau išsivysčiusioms teritorijoms/ekonomikoms [10]. Minėti pokyčiai gali būti stebimi analizuojant bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklius šalies bei atskirų teritorijų mastu.

ES valstybinės užimtumo tarnybos dažnai naudoja įvairius rodiklius, kad įvertintų perėjimą nuo nedarbo prie užimtumo. Konkretūs naudojami indeksai įvairiose šalyse ir organizacijose gali skirtis, tačiau stiprėjant Europos užimtumo politikos koordinavimo laipsniui, skirtingų šalių užimtumo tarnybų naudojami stebėsenos rodiklių

rinkiniai tampa labai panašūs. Stebint perėjimo į užimtumą tendencijas neretai siekiama ne tik fiksuoti įsidarbinimo lygį, bet greta išskirti užimtumo tarnybos indėlį. Pvz., vertinant įsidarbinimo lygį siekiama parodyti, įsidarbinusių bedarbių dalį. Šis rodiklis paprastai apskaičiuojamas asmenų, kuriems pavyko įsidarbinti tarpininkaujant užimtumo tarnybai, skaičius, padalytas iš bendro registruotų bedarbių skaičiaus. Greta gali būti taikomas nedarbo trukmės rodiklis, parodantis vidutinę užimtumo tarnybos kliento buvimo be darbo trukmę prieš įsidarbinant [8, 9].

Bedarbių perėjimo į užimtumą stebėjimas neapsieina be kiekybinių aspektų matavimo. Taip, Europos užimtumo politikos nuostatų dėl tvaraus užimtumo kontekste ypač svarbus yra darbo vietų išlaikymo rodiklis: Šis rodiklis parodo, kokia dalis asmenų lieka dirbti praėjus tam tikram laikotarpiui, paprastai šešiams mėnesiams arba vieneriems metams nuo įsidarbinimo pradžios. Tuo tarpu kalbant apie įsidarbinimo kokybę yra plačiai taikoma darbo užmokesčio ir pajamų didėjimo stebėseną. Valstybinės įdarbinimo tarnybos taip pat gali atsižvelgti į priemones, susijusias su asmenų, kurie iš bedarbių pereina į darbo rinką, darbo užmokesčio ir pajamų pagerėjimu. Šios priemonės gali apimti vidutinio darbo užmokesčio augimą, pajamų padidėjimą arba pajamų pasiskirstymo pagerėjimą [5, 13].

Lietuvos Užimtumo tarnyba yra viena iš pagrindinių šalies užimtumo politiką vykdančių institucijų ir efektyvus duomenų panaudojimas yra vienas iš įgyvendinamos politikos sėkmės veiksnių. Užimtumo tarnyba disponuoja plačiais duomenimis, įgalinančiais stebėti organizacinius procesus skirtingais lygmenimis (šalies, klientų aptarnavimo departamentų, klientų aptarnavimo skyrių). Šie duomenis skirti sprendimų priėmimams bei yra atskaitomybės sistemos dalis. Lietuvos Užimtumo tarnybos sukurta ir tobulinama subalansuotų rodiklių sistema skirta sudaryti sąlygas institucinio veiklos efektyvumo ir produktyvumo stebėsenai. Minėtoje stebėsenos sistemoje vienu metu taikomi keli perėjimo į užimtumo rodikliai. Taigi, bedarbių perėjimo į užimtumą stebėjimas yra kompleksinis uždavinys. Kaip jis sprendžiamas Lietuvoje yra pateikiama šiame straipsnyje pasitelkiant Užimtumo tarnybos duomenis.

Straipsnio tikslas – remiantis turimais duomenimis nustatyti bedarbių perėjimo į užimtumą tendencijas šalies ir teritorijų mastu, numatant galimus pasirinktų įsidarbinimo rodiklių prognozavimo scenarijus.

Straipsnyje apžvelgiama atskirų perėjimo iš nedarbo į užimtumą stebėsenos rodiklių aktuali taikymo patirtis bei galimas alternatyvių rodiklių pritaikymas. Neapsiribojant makro lygiu, publikacijoje plačiau analizuojamas ir bedarbių perėjimas į užimtumą šalies teritorijų mastu. Todėl straipsnyje pateikti bedarbių perėjimo į užimtumą teritorinio pasiskirstymo reikšmių rodikliai. Be įprastinio lyginamosios analizės metodo kurio, kuris mūsų tyrimo atveju leido įvertinti tiek darbo rinkos pasikeitimų dinamiką, tiek bedarbių įsidarbinimo galimybių teritorinius skirtumus, buvo pritaikytas ir indeksų metodas, apskaičiuoti išvesčiai santykiniai rodikliai, įgalinantys detaliau įvertinti stebimos ieškančių darbo perėjimo į užimtumą diferenciacijos ypatybes atskirų Užimtumo tarnybos aptarnavimo skyrių lygmenyje.

2 Metodologinės tyrimo nuostatos bei Užimtumo tarnybos rodiklių vertinimo patirtis

2.1 Nedarbo tendencijų ir įsidarbinimo rodiklių sąsajų vertinimas

Siekiant įvertinti stebimus pasikeitimus, pasinaudojame Užimtumo tarnybos statistiniuose rinkiniuose skelbiamais duomenimis ir, remdamiesi jais, apskaičiuome pa-

pildomus santykinius rodiklius, kurie atspindi santykinių dydžių paiešką bedarbių (ieškančių darbo asmenų) įsidarbinimo galimybėms įvertinti. Svarbu pastebėti, kad nors bendro įdarbintų ieškančių darbo ir bedarbių skaičiaus vidurkio santykis šalyje atspindi į Užimtumo tarnybos akiratyje patekusių asmenų įsidarbinimo dinamiką, tačiau remiantis vien tik juo būtų sudėtinga vertinti situaciją. Dėl palyginamų rodiklių metodologinių skirtumų jo reikšmė faktiškai viršijo 100 proc. ribą, todėl jo reikšmės negali būti laikomos adekvačiu įsidarbinimo galimybių kriterijumi. Siekiant įvertinti situacijos mastą ir jos pasikeitimus išsamiau, buvo pasitelkti papildomi rodikliai. Gerokai kritiškiau situacijos darbo rinkoje pokyčius iliustruoja įdarbintų ieškančių darbo ir įregistruotų bedarbių skaičiaus santykis. Kadangi šiuo atveju metodologiškai lyginami panašūs intervaliniai dydžiai, jis tiksliau atspindi nagrinėjamo masto dinamiką. Įsidarbinimo galimybių požiūriu šis rodiklis gerokai palankiau iliustruoja bedarbių įsidarbinimo galimybių sumažėjimą ekonominės krizės metu. Įdarbintų ieškančių darbo ir įregistruotų bedarbių skaičiaus santykis ankstesnės ekonominės krizės metu – 2020 m. (palyginti su 2019 m.) sumažėjo palyginti nedaug (nuo 67,4 iki 64,4 proc.).

Bedarbių skaičiaus metinio vidurkio ir įregistruotų bedarbių santykio augimas 2020–2022 m. netiesiogiai rodo, kad Užimtumo tarnyboje didėjo ilgesnį laiką ieškančių darbo asmenų dalis. Dėl darbo paieškos trukmės padidėjimo išaugo ir ilgalaikio nedarbo rizika. Svarbus ir kitas rodiklis – įdarbintų ieškančių darbo asmenų ir laisvų darbo vietų santykis. Jo padidėjimas rodo, kad pandemijos krizės metu (2020 m.) buvo gerokai geriau užpildomos siūlomos darbo vietos. Iš kitos pusės, darbo vietų užpildymo galimybių realizavimas sumažėjo jau 2021 m.

Kadangi vidutinio metinio bedarbių ir įregistruotų bedarbių skaičiaus santykiui 2020–2022 m. laikotarpiu buvo būdingi itin žymūs svyravimai, skirtingų įsidarbinimų rodiklių tendencijos gana žymiai skyrėsi. Nepaisant to, svarbu pastebėti, kad įdarbintų ieškančių darbo asmenų ir įregistruotų bedarbių skaičiaus santykio rodiklis jų užimtumo galimybes atspindi gerokai kritiškiau ir kartu objektyviau. Pastarasis rodiklis šalyje 2021–2022 gana žymiai sumažėjo, ženkliai šiuo laikotarpiu sumažėjo ir bendras absoliutinis įdarbintų ieškančių darbo asmenų skaičius (apie 20 proc.).

Nors darbo rinkos politikos siekiamybė yra padidinti ieškančių darbo asmenų įsidarbinimo galimybes, egzistuoja skirtingos priežastys dėl kurių bedarbių įsidarbinimo rodikliai gali sumažėti netgi mažėjant santykiniam nedarbo rodikliui. Absoliutinis įsidarbinusių bedarbių skaičius gali sumažėti gerokai sumažėjus ieškančių darbo asmenų (bedarbių) skaičiui. Kita vertus, padidėjus sunkiau integruojamų bedarbių daliai, išauga tikimybė, kad jų santykinės įsidarbinimo galimybės sumažės lyginant su situacija, kai Užimtumo tarnybos akiratyje buvo gerokai daugiau aukštesnę kvalifikaciją turinčių ir labiau motyvuotų ieškančių darbo asmenų. Tokia situacija dažniau turėtų susiformuoti ekonominio pakilimo antroje pusėje. Panaši padėtis Lietuvoje stebima 2022 m., kai metinis ieškančių darbo asmenų (bedarbių) įsidarbinimas (lyginant su ankstesniais metais) sumažėjo, nepaisant nedarbo rodiklio sumažėjimo.

Svarbu pastebėti, kad siekiant objektyviau įvertinti ieškančių darbo integracijos į darbo rinką galimybes, Užimtumo tarnyba tradiciškai taiko bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklius (žr. žemiau lentelėje pateiktus paryškintus rodiklius). Tarp jau mūsų anksčiau pateiktų ir Užimtumo tarnybos skaičiuojamų rodiklių egzistuoja gana žymūs metodologiniai skirtumai. Esminis metodologinis skirtumas – bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklių vardiklis yra lygus bedarbių skaičiaus likučio ataskaitinio laikotarpio pradžioje ir bedarbių įregistruotų per ataskaitinį laikotarpį sumai. Kadangi

1 lentelė. Su Užimtumo tarnybos veiklos strateginiais rezultatais susiję 2023–2025 metų programos „Užimtumo didinimas“ rodikliai šalies mastu.

Vertinimo rodikliai	2022	2023	2024	2025
1. Per metus užimtais tapusių bedarbių lygis, proc.	44,0	46,0	48,0	50,0
2. Per metus užimtais tapusių ilgalaikių bedarbių lygis, proc.	...*	31,0	31,0	32,0
Ilgalaikio nedarbo lygis, proc.**	1,8	1,8	1,7	1,7
3. Darbo rinkoje užimtų darbingo amžiaus neįgaliųjų dalis nuo bendro darbingo amžiaus neįgaliųjų skaičiaus, proc.	...	30,0	34,0	39,0
4. Pakartotinai per 12 mėn. nuo neterminuoto į(si)darbinimo įregistruotų bedarbių dalis, proc.	17,5	17,0	16,5	16,0
5. Bedarbių, kurie dalyvavo aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (ADRPP) ir po 6 mėnesių dirba pagal darbo sutartį arba vykdo savarankišką veiklą, dalis nuo visų dalyvavusių proc.	...	71,0	71,0	...

*Daugtaškiu pažymėtuose vietose strateginiame plane informacija apie rodiklius nebuvo pateikta.

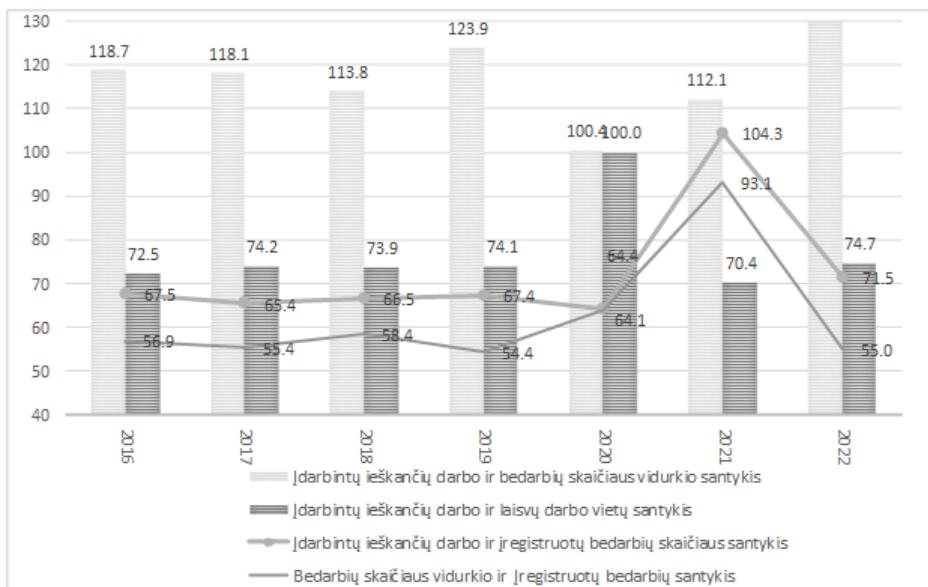
**Ilgalaikio nedarbo lygis – Statistikos departamento duomenys, kiti rodikliai Užimtumo tarnybos duomenų bazės duomenys.

jo vardiklis yra dvejų rodiklių suma, o mūsų pateiktoje lentelėje skaičiavimams buvo taikomas tik vienas iš pasirinktų rodiklių, tai bedarbių užimtumo galimybės pagal Užimtumo tarnybos stebėsenos rodiklių metodiką vertinamos kritiškiau. Kita vertus, šie rodikliai objektyviau bedarbių įsidarbinimo galimybes ir padeda labiau išvengti atsitiktinių svyravimų įtakos, nes kaip rodo ankstesnės diagramos rezultatai, itin spartūs skirtingų santykinų dydžių pokyčiai atskirais atvejais (2021–2022 m.) gali skirtis itin žymiai. Keletas iš bedarbių perėjimą užimtumą rodiklių (žr. 1–2, 5 rodiklius) buvo pateikti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtame 2023–2025 metų strateginiame veiklos plane. Kitas metodologinis skirtumas irgi akivaizdus, nes žemiau pateikti šie rodikliai atspindi ne visų ieškančiųjų darbo asmenų, o tik bedarbių užimtumą.

Svarbu pastebėti, kad sparčiai besikeičianti ekonominė situacija ir padėtis darbo rinkoje visada gali koreguoti darbo rinkos politiką formuojančių institucijų išankstinius planus. Todėl ankstesnėje lentelėje pateiktos rodiklių reikšmės scenarijus atitinka stabilias situacijos darbo rinkoje gerėjimo galimybes, kurios šiuolaikinėmis sąlygomis gana sparčiai krinta dėl šalies ekonomikos raidos neapibrėžtumo ir išaugusios ekonominės krizės grėsmės. Kita vertus, būtina atkreipti dėmesį, kad bendro 1 lentelėje pateikto bedarbių perėjimo į užimtumo rodiklio reikšmė dėl skaičiavimų metodikos skirtumų yra gerokai mažesnė nei ankstesnių rodiklių (1 pav.). Atskirų bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklių tinkamumas, siekiant įvertinti bedarbių užimtumo teritorinę diferenciaciją, yra ypač akivaizdus esant nuolatinei ieškančių darbo asmenų kaitai tarp užimtumo ir nedarbo. Jo taikymas žymiu mastu padeda išvengti atsitiktinių svyravimų poveikio.

2.2 Įsidarbinimo galimybių diferenciacija ir jos vertinimas

Bedarbių grupių įsidarbinimo galimybių diferenciacijos vertinimas naudojant santykio su šalies vidurkiu palyginimą yra vienas iš būdų įvertinti šių grupių užimtumo padėtį. Šis metodas gali būti naudingas siekiant nustatyti, kurios bedarbių grupės yra silpniausios ir kurios turi didesnes galimybes susirasti darbą. Vertinant bedarbių grupių įsidarbinimo galimybių diferenciaciją naudojant šalies vidurkiu santykį,

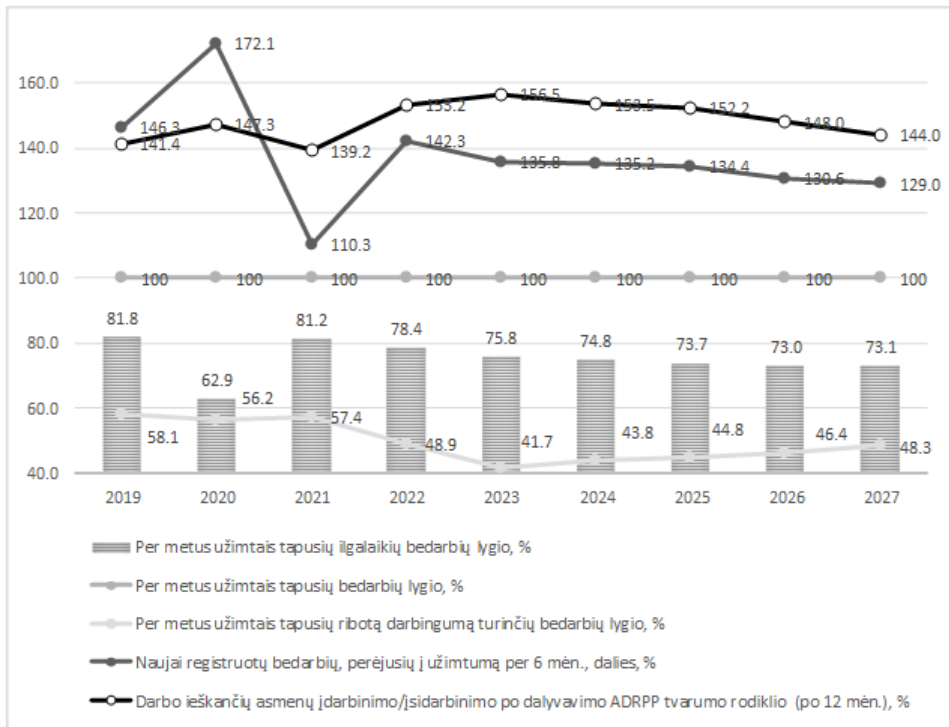

1 pav. Santykinį įdarbinimo rodiklių įvertinimas Lietuvoje remiantis metiniais Užimtumo tarnybos duomenimis (proc.)

reikia atsižvelgti į tokius veiksnius kaip bedarbių grupių charakteristikos, šalies ekonominė padėtis ir darbo rinkos sąlygos, bedarbių ir užimtųjų struktūra ir pasirinkimų galimybės bedarbių grupėse. Šis metodas taip pat tinka papildomai patikrinti, ar suprognozuotos reikšmės atitinka bendrą tendenciją.

Siekiant detaliau įvertinti ieškančių darbo asmenų įsidarbinimo galimybių diferenciaciją, buvo panaudoti skirtingų bedarbių grupių perėjimo į užimtumą santykio su šalies vidurkiu rodikliai. Jeigu šių rodiklių reikšmės siektų ribinę 100 proc. reikšmę, tai skirtumai tarp jų neegzistuos, o visų bedarbių grupių užimtumas siektų šalies vidurkį. Pagal naudotą vertinimo metodiką kiekvienas santykinis rodiklis (indeksas – I_n) skaičiuojamas atitinkamus 2 pav. pateiktus rodiklius (U_n) lyginant su bendru bedarbių perėjimo į užimtumą rodikliu (U), kuris prilyginamas 100 proc. $I_n = U_n / U * 100$. Bendras įsidarbinimo perėjimo į užimtumą rodiklis – įprastinis per metus užimtais tapusių visų bedarbių įsidarbinimo lygis.

Toliau analizėje naudojami 2022 m. Užimtumo tarnybos duomenys (remiantis jais apskaičiuoti rodikliai laikomi išankstiniais). Geriausiai pagal stebimas tendencijas įsidarbina dalyvavę aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse (toliau ADRPP) asmenys (išskyrus 2019–2020 m. laikotarpį), palyginti gerai įsidarbina ir naujai įsiregistravusių asmenų grupei priklausantys asmenys (6 mėn. bėgyje nuo jų registracijos pradžios). Žemas įsidarbinimo galimybes turi ribotą darbingumą turintys bedarbiai. 2022 m. jos buvo apie du kartus mažesnės nei šalies „vidutinio“ bedarbio. Nepaisant to, esant geresnio finansavimo scenarijaus sąlygai, neįgalių asmenų santykinės įsidarbinimo galimybės galėtų gana pastebimai išaugti. Siekiamybė būtų perspektyvoje gerokai sumažinti šalies bedarbių tikslinių grupių įsidarbinimo galimybių diferenciaciją „iš apačios“, šiuo atveju, esančių žemiau vidurkio reikšmių (2 pav.).

2 pav. Šalies bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklių santykis su bendru įsidarbinimo (jų perėjimo į užimtumą) rodikliu Užimtumo tarnybos duomenimis (proc.). Šaltinis: Užimtumo tarnybos subalansuotų rodiklių sistemos vystymo perspektyvos (Lietuvos užimtumo tarnybos projekto ataskaita, 2022–2023).

Kaip matome iš diagramos, santykinės ilgalaikių bedarbių įsidarbinimo galimybės perspektyvoje numatomos palyginti nepalankios: dėl vis augančio technologijų poreikio darbo rinkoje menką kvalifikacinį lygį turintiems ir ilgą laiką nedirbantiems asmenims sąlygos integruotis į darbo rinką būtų gana sudėtingos. Antai numatoma, kad ilgalaikių ir visų bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklių santykis 2023–2028 m. turėtų sumažėti nuo 81 iki 73 proc. dar labiau atitoldamas nuo šalies vidurkio.

Tolimesnėje analizėje pateikti teritoriniai darbo rinkos užimtumo rodiklio įverčiai 2023 m. skaičiuojami remiantis keliais principais:

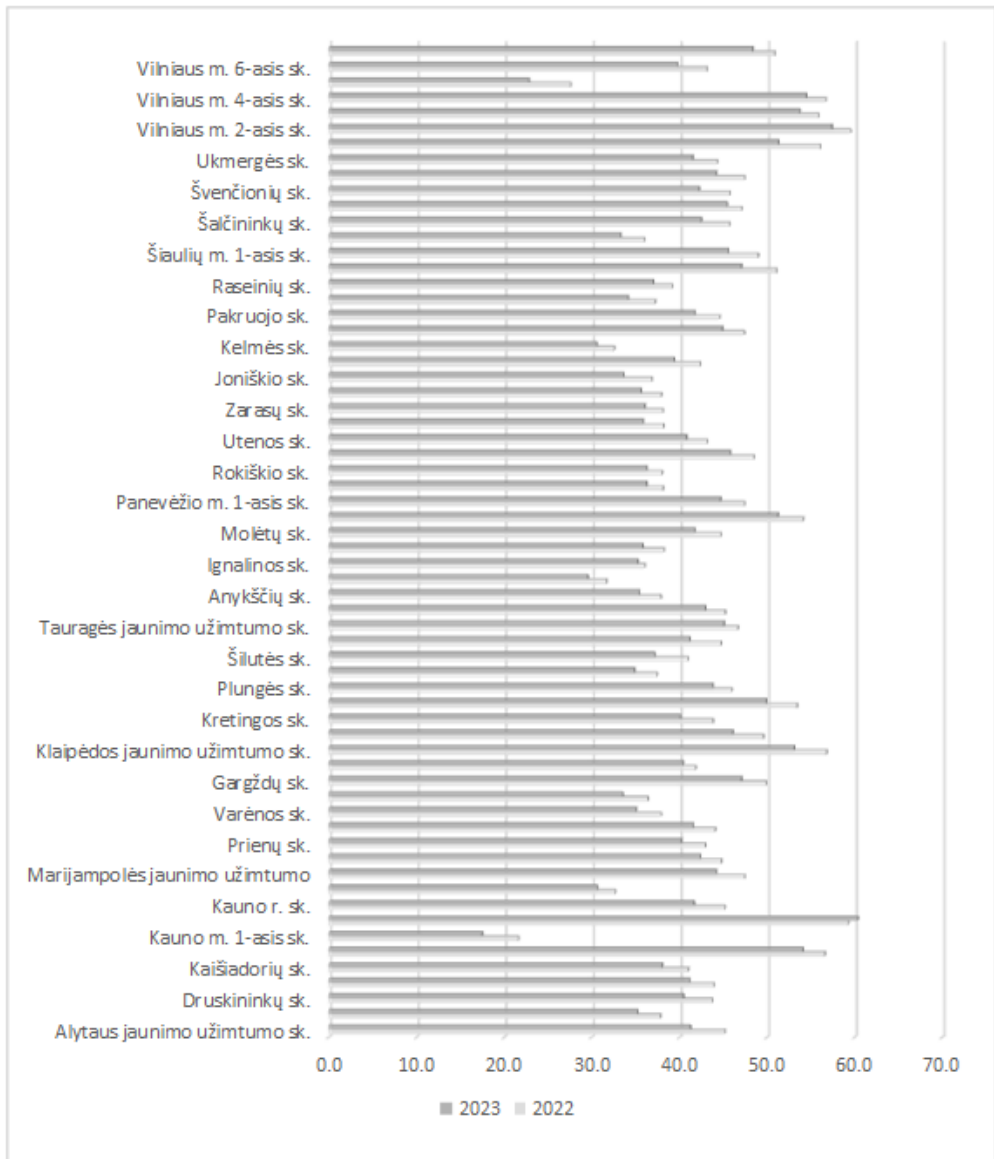
1. Remiantis indeksų metodu skaičiuojamos tikėtinų rodiklių teritorinio pasiskirstymo reikšmės atsižvelgiant į trumpalaikes dinamikos tendencijas atskirų teritorijų lygmenyje. Tokiu būdu buvo atsižvelgiama ir vertinama taip pat pagal esamas ankstesnių metų mikro tendencijas pagal stebimų pokyčių inertiškumą.
2. Skaičiavimuose buvo įvesti papildomi koeficientai, kurie užtikrino ryšį tarp teritorinių pasiskirstymo ir makro lygio rodiklių. Nustatant bedarbių perėjimo į užimtumą įverčius, buvo atsižvelgta į Finansų ministerijos makroekonominių prognozių reikšmes 2023 metams, kuriose numatytas situacijos darbo rinkoje pablogėjimas [7]. Dideli nukrypimai ir išskirtys pagal teritorijas buvo koreguojami atsižvelgiant į bendrąsias tendencijas išlyginant netipiškas pasikeitimų reikšmes, vengiant itin didelių nagrinėjamų rodiklių proveržių.

3 Registruotų bedarbių perėjimo į užimtumą teritorinių rodiklių pasiskirstymo analizė Užimtumo tarnybos duomenimis

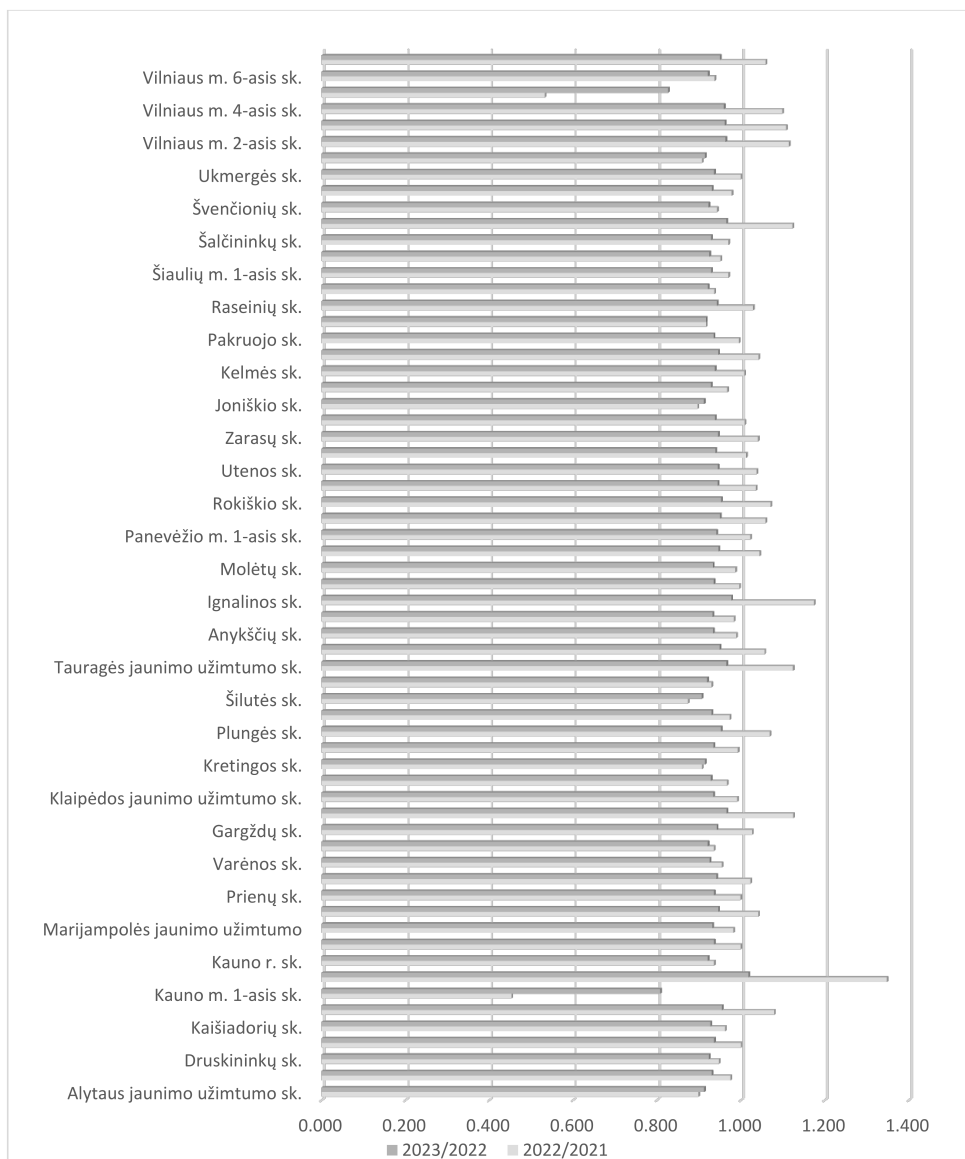
Registruotų bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio teritorinių skirtumų analizė apima statistinius duomenis pagal klientų aptarnavimo skyrius. Skaičiuojant šio rodiklio prognostinį įvertį teritoriniame lygmenyje 2023 metams, buvo atsižvelgta į jo dinamikos indekso reikšmių pasiskirstymą bei paskutinių metų ieškančių darbo asmenų (bedarbių) įsidarbinimo tendencijas makrolygyje, kurios 2022 metais šalyje buvo gana palankios. Apie augančią įtampą darbo rinkoje dėl ekonomikos perkaitimo rizikos liudija ir patikslintos šalies Finansų ministerijos makroekonominės prognozės, kuriose numatytas nežymus nedarbo lygio augimas (nuo 5,9 proc. 2022 metais iki 7 proc. 2023 m.) [7]. Egzistuojant laisvų darbo vietų skaičiaus ir įsidarbinimo galimybių sumažėjimo rizikai, buvo numatoma, kad beveik visose Užimtumo tarnybos teritoriniuose skyrių bedarbių perėjimo užimtumą rodiklis 2023 m. turėtų sumažėti (3 pav.). Atsižvelgiant į trumpalaikes Užimtumo tarnybos rodiklių dinamikos tendencijas 2022 m. bei Finansų ministerijos makroekonominės prognozes galima teigti, kad registruotų bedarbių perėjimo į užimtumą galimybės 2023 m. bent jau laikinai turėtų pablogėti.

Atliekant bedarbių perėjimo į užimtumą teritorinių skirtumų palyginimą, buvo panaudotas indeksų metodas. Jo taikymas atliekant lyginamąją analizę yra labai naudingas dėl keleto priežasčių. Pirma. Bedarbių įsidarbinimo galimybių skirtumų objektyvų vertinimą apsunkina itin aukšta jų diferenciacija atskirų šalies teritorijų lygmenyje. Akivaizdu, kad skirtingų šalies rajonų ir miestų bedarbių įsidarbinimo galimybės labai priklauso nuo jų ekonominio potencialo, tinkamų įsidarbinti ir patrauklesnių darbo vietų gausos, darbo pasiūlos ir paklausos suderinamumo, skirtingų teritorijų ieškančių darbo asmenų kvalifikacinių ir darbinės motyvacijos skirtumų. Todėl egzistuoja daug veiksnių, kurie faktiškai nepriklauso arba mažai priklauso nuo teritorinių užimtumo tarnybų veiklos pastangų. Tuo tarpu pasitelkiant indeksų metodą, galima palyginti skirtingų įsidarbinimo galimybių teritorijų santykinę bedarbių perėjimo į užimtumą galimybių kaitą. Tokiu būdu vienodas užimtumo padidėjimo ar sumažėjimo procentas gali būti panašiai vertinamas tiek šalies rajone, kuriame egzistuojama santykinis darbo vietų perteklius, tiek ir trūkumas. Antra. Indeksų metodas naudingas skaičiuojant trumpalaikius teritorinius darbo rinkos rodiklių pokyčius, kadangi itin svarbu juos palyginti, atliekant jų įvėrčių skaičiavimus artimiausioje perspektyvoje.

Kaip matome iš toliau pateiktos diagramos, apie numatomą įsidarbinimo galimybių sumažėjimą pagal skirtingas šalies teritorijas liudija žemesnis nei vienetas bedarbių perėjimo į užimtumą indeksas 2022–2023 m. (4 pav.). Tuo tarpu bedarbių perėjimo situacijos į užimtumą pagerėjimą rodo aukštesnis nei vienetas šio rodiklio indeksas. Kuo labiau šio rodiklio reikšmė yra aukštesnė už vienetą, tuo bedarbių perėjimas į užimtumą augo sparčiau, ir atvirkščiai, kuo jo reikšmė žemesnė j už vienetą, tuo buvo didesnis bedarbių įsidarbinimo nuosmukis. Gana nevienareikšmiškai galima vertinti 2021–2022 m. situaciją, nes sprendžiant pagal indeksų reikšmes, vienoje teritoriniuose užimtumo tarnybos skyriuose bedarbių įsidarbinimo galimybės pagerėjo, kitose – pablogėjo. Gali konstatuoti kad teritoriniame lygmenyje stebimų tendencijų kryptys 2021–2022 m. buvo priešingos. Bedarbių įsidarbinimo galimybių pasikeiti-

3 pav. Visų bedarbių perėjimo į užimtumą lygio reikšmės pagal šalies teritorijas 2022–2023 m. (proc.) Šaltinis: Užimtumo tarnybos duomenų bazė. Čia ir toliau pateikti 2023 m. duomenys yra išankstiniai įverčiai.

4 pav. Visų bedarbių perėjimo į užimtumą lygio indeksai pagal šalies teritorijas palyginus 2021–2022 m. ir 2022–2023 m. remiantis Užimtumo tarnybos duomenimis (proc.)* Šaltinis: Užimtumo tarnybos duomenų bazė. *Pritaikius įprastinę indeksų skaičiavimo metodiką, kiekviena santykinio teritorinio rodiklio (grandinio indekso – In) reikšmė *n*-tojoje teritorijoje skaičiuojama palyginus kelių gretimų metų metines nagrinėjamo perėjimo į užimtumą rodiklio (U) reikšmes $In = U1/U0 \cdot 100$. Čia skaičiai formulėje 0 ir 1 žymi gretimų metų laikotarpių reikšmes. Vienu atveju 2022 m. užimtumo rodiklio reikšmė dalinama iš 2021 m. atitinkamos teritorinio rodiklio reikšmės, kitu atveju – 2023 m. iš 2022 m.

mai pagal teritorijas šiuo laikotarpiu atskirais atvejais keitėsi labai netolygiai. Todėl bedarbių perėjimo į užimtumą indekso galima reikšmių svyravimo amplitudė 2021–2022 m. buvo didelė (nuo 0,453 iki 1,348 proc.). Kitaip tariant, didžiausias bedarbių perėjimo į užimtumą augimas šiuo laikotarpiu buvo 35 proc., o didžiausias sumažėjimas siekė apytikriai 50 proc. Dėsninga, kad kuo didesnis šalies teritorijų detalizacijos laipsnis, tuo didesnė stebimų pokyčių diferenciacija, kuri gali būti labiau įtakojama ir makrolygio tendencijų požiūriu vertintinų atsitiktinių veiksnių. Pavyzdžiui, staigų bedarbių įsidarbinimo galimybių sumažėjimą mažesnėje šalies teritorijoje gali iššaukti padidėjęs įmonių bankrotų skaičius, ar vienos didesnės įmonės bankrotas ar pasitraukimas iš lokalsios rinkos, kuri turi didelę įtaką įdarbinant ieškančius darbo asmenis (ypač mažesniuose regionuose), nors bendras darbuotojų skaičius makrolygyje gali ir didėti. Iš kitos pusės, staigų bedarbių įsidarbinimo padidėjimą atskirame mieste ar rajone gali nulemti žymiai išaugusi darbo vietų gausa. Sprendžiant neturinčių darbo užimtumo problemas yra būtinas efektyvus darbdavių, užimtumo tarnybos ir kitų institucijų bendradarbiavimas.

4 Bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio santykinė variacija ir jos privalumai

Kitas įdomus analizėje mūsų siūlytinas taikytinas rodiklis – bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio santykis su šalies vidurkiu pagal šalies teritorijas (2 lentelė). Toks santykinis rodiklių išskyrimo principas Eurostato yra taikomas siekiant palyginti atskirų šalių narių darbo našumą ir BVP vienam gyventojui apimtį, lyginant šalių narių rodiklių reikšmes su ES vidurkiu. Vertinant formaliai, bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio santykio su šalies vidurkiu augimas pagal šalies teritorijas rodo santykinę situacijos santykinę situacijos pagerėjimą, mažėjimą – pablogėjimą. Nepaisant to, netgi blogėjant bedarbių įsidarbinimo galimybėms šalies mastu, jo reikšmės dalyje šalies teritorijų gali gana žymiai padidėti. Tai rodo, kad atskiriems klientų aptarnavimo departamentams tokiomis sąlygomis pavyko išvengti didesnio užimtumo galimybių nuosmukio ir operatyviau prisitaikyti prie besikeičiančių iššūkių. Neabejotinas šio metodo pranašumas yra tas, kad jį taikant galima eliminuoti ir bedarbių įsidarbinimo galimybių nuosmukio įtaką makrolygyje ekonominio augimo antroje pusėje ar esant jos perkaitimo požymiams. Antai itin žema bendras nedarbo lygio reikšmė šalies mastu netiesiogiai rodo, kad bedarbių užimtumo didinimo galimybės dabartinėmis sąlygomis yra žymiai išsisėmusios, kadangi šis rodiklis šalyje pamažu artėja prie natūralios nedarbo normos ribos (3–5 proc.). Dabar matyt būtų racionalu labiau kalbėti apie bedarbių užimtumo galimybių išlaikymo siekį esamame lygyje, siekiant išvengti šio rodiklio nuosmukio.

Aptarkime žemiau pateiktų rezultatų analizės pavyzdį (2 lentelė). Pavyzdžiui, Alytaus klientų aptarnavimo skyriaus bedarbių perėjimo į užimtumą santykio su šalies vidurkiu dinamika 2021–2023 m. rodo nežymų santykinę situacijos pablogėjimą, o Lazdijų skyriaus – nagrinėjamo rodiklio pagerėjimą (jo reikšmė turėtų atitinkamai sumažėti 2 procentiniais punktais ir padidėti 0,6 procentiniu punktu). Artimi 100 proc. bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklių indeksai (4–5 antros lentelės rodikliai) rodo, kad stebimi santykiniai pokyčiai šiuose šalies teritorijose yra palyginti nedideli.

Bedarbių perėjimo į užimtumą santykio su šalies vidurkiu variacijos mastas (žr. paskutinę 2 lentelės eilutę) buvo aukštas, todėl skirtingų teritorijų ieškančių darbo

2 lentelė. Visų bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio santykio su šalies vidurkiu* ir jų indeksų diferencijos įvertinimas pagal teritorinius skyrius 2021–2023 m. remiantis Užimtumo tarnybos duomenų bazės duomenimis (proc.).

Teritoriniai skyriai	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykio su šalies vidurkiu indeksai	Rodiklio santykio su šalies vidurkiu indeksai
	2021 m.	2022 m.	2023 m.*	2022/2021	2023/2022*
Atitinkamo rodiklio stulpelio Nr.	1	2	3	4	5
Alytaus jaunimo užimtumo sk.	113,7	103,1	100,4	90,7	97,4
Alytaus sk.	87,7	86,3	85,7	98,5	99,3
Druskininkų sk.	104,4	99,9	98,5	95,7	98,6
Jonavos sk.	99,2	100,2	100,1	101,0	99,9
Kaišiadorių sk.	96,3	93,5	92,6	97,2	99,0
Kauno jaunimo užimtumo sk.	118,4	129,1	131,6	109,0	101,9
Kauno m.					
1-asis sk.	107,8	49,3	42,5	45,8	86,2
Kauno m.					
2-asis sk.	99,4	135,3	146,9	136,1	108,6
Kauno m. 3-asis sk.					
Kauno r. sk.	109,1	103,1	101,4	94,5	98,3
Lazdijų sk.	73,9	74,6	74,5	100,9	99,9
Marijampolės jaunimo užimtumo sk.	109,1	108,2	107,6	99,1	99,5
Marijampolės sk.	97,2	102,2	103,1	105,2	101,0
Prienų sk.	97,2	98,0	97,9	100,8	99,9
Šakių sk.	97,4	100,6	101,0	103,3	100,5
Varėnos sk.	89,7	86,4	85,4	96,4	98,8
Vilkaviškio sk.	87,9	83,0	81,6	94,5	98,3
Gargždų sk.	109,8	113,9	114,5	103,7	100,6
Jurbarko sk.	84,1	95,5	98,4	113,6	103,1
Klaipėdos jaunimo užimtumo sk.	129,5	129,5	129,1	100,1	99,7
Klaipėdos m.					
1-asis sk.	115,9	113,1	112,1	97,6	99,1
Klaipėdos m.					
2-asis sk.					
Kretingos sk.	109,1	100,0	97,6	91,6	97,6
Palangos sk.	121,6	121,8	121,5	100,2	99,7
Plungės sk.	97,2	104,9	106,7	108,0	101,7
Šilalės sk.	87,0	85,5	84,8	98,3	99,2
Šilutės sk.	106,0	93,5	90,4	88,2	96,7
Skuodo sk.	108,7	102,0	100,2	93,9	98,2
Tauragės jaunimo užimtumo sk.	93,8	106,5	109,7	113,6	103,0
Tauragės sk.	96,7	103,2	104,5	106,7	101,3
Anykščių sk.	86,5	86,4	86,1	99,8	99,6
Biržų sk.	72,8	72,2	71,9	99,3	99,5
Ignalinos sk.	69,4	82,3	85,8	118,6	104,3
Kupiškio sk.	86,8	87,3	87,1	100,6	99,8
Molėtų sk.	102,4	102,0	101,5	99,6	99,6
Panevėžio jaunimo užimtumo sk.	117,0	123,4	124,7	105,4	101,0

(tęsinys kitame puslapyje)

2 lentelė. (tęsinys)

Teritoriniai skyriai	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykis su šalies vidurkiu	Rodiklio santykio su šalies vidurkiu indeksai	Rodiklio santykio su šalies vidurkiu indeksai
Panevėžio m.					
1-asis sk.	104,8	108,2	108,7	103,2	100,5
Panevėžio m.					
2-asis sk.					
Pasvalio sk.	81,3	87,0	88,2	106,9	101,4
Rokiškio sk.	80,2	86,8	88,2	108,2	101,7
Utenos jaunimo užimtumo sk.	105,7	110,6	111,5	104,6	100,8
Utenos sk.	94,0	98,5	99,3	104,8	100,9
Visagino sk.	85,2	87,1	87,3	102,2	100,2
Zarasų sk.	82,7	86,9	87,7	105,1	100,9
Akmenės sk.	85,0	86,5	86,7	101,9	100,1
Joniškio sk.	92,9	84,1	81,8	90,6	97,3
Kėdainių sk.	99,0	96,7	95,8	97,7	99,1
Kelmės sk.	73,0	74,3	74,4	101,8	100,1
Mažeikių sk.	102,8	108,2	109,2	105,2	101,0
Pakruojo sk.	101,2	101,7	101,5	100,5	99,8
Radviliškio sk.	91,7	84,9	83,1	92,6	97,8
Raseinių sk.	86,1	89,4	90,0	103,9	100,6
Šiaulių jaunimo užimtumo sk.	123,1	116,5	114,5	94,6	98,3
Šiaulių m.					
1-asis sk.	114,1	111,8	110,8	98,0	9,2
Šiaulių m.					
2-asis sk.					
Telšių sk.	85,4	82,1	81,0	96,1	98,7
Šalčininkų sk.	106,4	104,3	103,4	98,0	99,2
Širvintų sk.	94,7	107,4	110,6	113,4	103,0
Švenčionių sk.	109,6	104,4	102,8	95,2	98,5
Trakų sk.	109,6	108,2	107,5	98,8	99,4
Ukmergės sk.	100,1	101,1	101,0	101,0	99,9
Vilniaus jaunimo užimtumo sk.	139,6	127,9	124,8	91,6	97,6
Vilniaus m.					
1-asis sk.					
Vilniaus m.					
2-asis sk.	120,7	135,8	139,6	112,6	102,8
Vilniaus m.					
3-asis sk.	113,9	127,5	130,8	111,9	102,6
Vilniaus m.					
4-asis sk.	116,6	129,4	132,5	111,0	102,4
Vilniaus m.					
5-asis sk.	117,0	62,9	55,5	53,8	88,2
Vilniaus m.					
6-asis sk.	103,9	98,4	96,7	94,6	98,3
Vilniaus r. sk.	108,5	116,0	117,6	107,0	101,4
Rodiklio variacijos svyravimo ribos	69,4–129,5	49,3–135,6	42,5–139,6	45,8–136,1	86,2–108,6

* Lentelėje pateikti skaičiavimai remiantis bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklio įverčiais 2023 metams. Šalies vidurkis lygus 100 proc.

3 lentelė. Visų bedarbių perėjimo į užimtumą lygio rodiklio santykio su atitinkamu šalies vidurkiu vertinimo skalės sudarymas pagal šalies teritorijas ir jų skaičiaus pasiskirstymas pagal atskiras grupes Užimtumo tarnybos duomenimis.

Rodiklio santykis su šalies vidurkiu		Rodiklio santykio su šalies vidurkiu indeksai							
Teritorijų grupė ir vertinimo skalės (proc.) reikšmės apibūdinimas	Rodiklio	Teritorijų skaičius			Vertinimo skalės reikšmės apibūdinimas	Rodiklio skalė (proc.)	Teritorijų skaičius		
		2021 m.	2022 m.	2023 m.			2022/2021	2023/2022	
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Atitinkamo stulpelio Nr.									
I. Labai žema	Mažiau nei 80	4	5	5	Labai žema	Mažiau nei 80	2	0	
II. Žema	80–89,9	14	16	15	Žema	80–94,9	11	2	
III. Vidutinė	90–109,9	33	28	28	Vidutinė	95–104,9	33	61	
IV. Aukšta	110–119,9	8	6	7	Aukšta	105–109,9	10	1	
V. Labai aukšta	120 ir daugiau	5	9	9	Labai aukšta	110 ir daugiau	8	0	
Bendras teritorijų skaičius	xxx	69	69	69	xxx	69	69	69	

asmenų integracijos galimybių maksimalūs skirtumai artimiausioje perspektyvoje gali išlikti ir toliau. 2022 m. duomenimis bedarbių perėjimo į užimtumą santykio su šalies vidurkiu rodikliai svyravo intervalo nuo 49,3 iki 135,6 proc. ribose. Tai reiškia, kad mažiausias bedarbių perėjimo į užimtumą rodiklis siekė apytikriai pusę šlies vidurkio, didžiausias – buvo 36 proc. už jį didesnis. Aiškinant aukštos variacijos masto priežastis, nereikėtų atmesti ir švytuoklinės migracijos poveikio galimybės bedarbių teritorinio įsidarbinimo skirtumams, kai vienoje teritorijoje registruoti bedarbiai įsidarbina kitose teritorijose registruotose darbo vietose. Antai atskirais atvejais lentelėje pateiktų gretimų Vilniaus ir Kauno teritorinių skyrių bedarbių perėjimo į užimtumą santykinai dydžiai gali žymiai skirtis. Nepaisant to, palyginti didelės dalies teritorijų bedarbių perėjimo į užimtumą skirtumai yra palyginti nežymūs (nesiekia 10 proc.).

Bedarbių perėjimo į užimtumą santykis su šalies vidurkiu pagal šalies teritorijas rodo ir individualius jo nukrypimus nuo 100 proc. „iš viršaus“ ir „iš apačios“. Nukrypimai „iš apačios“ apima žemesnius už šalies vidurkį bedarbių įsidarbinimo rodiklius pagal šalies teritorijas. Nukrypimai „iš viršaus“, atitinkamai – aukštesnius. Kaip matome iš žemiau pateiktos 3 lentelės, kuri rodo užimtumo intervalų skirtumus, daugiausia teritorijų buvo III regionų grupėje, kur nukrypimai yra mažiausi (neviršija 10 proc.). Jos sudarė apie pusę Užimtumo tarnybos klientų aptarnavimo skyrių. Bet analitiniu požiūriu turėtų būti įdomesnės tų teritorinių aptarnavimo skyrių patirtys, kurios patenka tarp santykinai geresnes įsidarbinimo galimybes turinčių regionų (IV–V grupės) ir atitinkamai – blogesnes (I–II grupės). Svarbu pastebėti, kad jeigu pasitvirtintų bedarbių perėjimo į užimtumą indeksų scenarijus 2022–2023 m. laikotarpiu, tai šalyje neliktų teritorijų (I ir V regionų grupių), kuriose šis rodiklis kistų itin sparčiai arba itin lėtai. Tai rodo apie galimą stebimų pokyčių stabilizaciją, kai dauguma teritorijų (net apie 60) pagal nagrinėjamo indekso reikšmę turėtų patekti į III grupę, kur šio rodiklio reikšmė gerokai artimesnė šalies vidurkiui (žr. 3 lentelės 8 stulpelį).

Išvados

Užimtumo tarnybos bedarbių perėjimo į užimtumo stebėseną įgalina fiksuoti bendruosius įsidarbinimo pokyčius bei analizuoti atskirų bedarbių ir ieškančiųjų asmenų grupių situaciją. Taip ši sistema įgalina įvertinti aktyvios darbo rinkos politikos priemonių poveikį užimtumui tuo pačiu išskiriant Užimtumo tarnybos indėlį jame. Kartu taikomi rodikliai leidžia stebėti kokybinį užimtumo aspektą – įsidarbinimo tvarumą. Su perėjimu į užimtumą susiję rodikliai taip pat leidžia įvertinti ilgalaikių bedarbių bei riboto darbingumo asmenų padėtį ir perspektyvas darbo rinkoje tuo pačiu sudarant pagrindą formuoti jiems į situacijos gerinimą nukreiptas intervencijas. Šios charakteristikos parodo svarbią įsidarbinimo rodiklių vietą Užimtumo tarnybos stebėsenos sistemoje.

Bedarbių įsidarbinimo vertinimas Užimtumo tarnybos duomenimis leidžia matyti galimas neigiamas ilgalaikes pandemijos pasekmes darbo ieškantiems asmenims: nesugebėjusiems prie technologinių pokyčių prisitaikyti asmenims darbo paieškos laikotarpis tikėtinais truks ilgiau. Būtina atsižvelgti į gana aukštą darbo rinkos rodiklių diferenciaciją skirtingose regionuose popandeminiu laikotarpiu, kuri 2022–2023 m. sumažėjo. Darome prielaidą, kad šiam teigiamam pokyčiui turėjo įtakos ne tik gerėjanti situacija vietos darbo rinkoje, bet ir švytuoklinės migracijos poveikis.

Tyrimas atskleidė, kad netgi darbo rinkos pakilimo laikotarpio metu šalyje egzistuoja bedarbių perėjimo į užimtumą sumažėjimo rizikos. Toks scenarijus Lietuvoje buvo stebimas 2021–2022 m., kai vidutinis metinis registruotų bedarbių skaičius sumažėjo 30 proc., (Statistikos departamento tyrimų duomenimis sumažėjo – 15 proc.), nors įsidarbinusių ieškančių darbo asmenų skaičius sumažėjo taip pat (apie 20 proc.). Todėl svarbu labiau atsižvelgti į bedarbių struktūros pokyčius pagal požymius, kurie atspindi realias jų integracijos galimybes. Reikia turėti omenyje, kad ekonominio pakilimo metu (ypač antroje jo pusėje) gali išaugti sunkiau integruojamų bedarbių dalis, kurių dalyvavimo aktyviose priemonėse ir įsidarbinimo motyvacija gali būti žema, nes didesnė labiau motyvuotų buvusių Užimtumo tarnybos klientų dalis jau išivirtinusi darbo rinkoje. Žinoma, tokius asmenis sunkiau integruoti į darbo rinką, kadangi jie neturi kvalifikacijos arba ji neatitinka šiuolaikinės darbo rinkos poreikius. Kita vertus, pakankamai aukšta įsidarbinimo teritorinė diferenciacija rodo, kad ši problema turėtų būti dar ryškesnė atskirose šalies regionuose.

Atliktas darbas dar kartą įrodo kompleksinės stebėsenos sistemos svarbą siekiant giliau suprasti šalies darbo rinkos raidos tendencijas, jų prigimtį bei raidos dėsningumus. Apie metodologinius Užimtumo tarnybos ir Valstybės duomenų agentūros nedarbo rodiklių skirtumus buvo kalbėta ankstesnėse mūsų publikacijose. Šiuo straipsnio atveju reikia akcentuoti, kad bedarbių perėjimo į užimtumo rodiklio, apskaičiuojamo Užimtumo tarnybos duomenimis, taikymas kartu su kitais šalies ūkio ir darbo rinkos padėtį vertinančiais rodikliais suteikia daugiau galimybių objektyviau vertinti ne tik registruoto nedarbo mažinimo galimybes, bet ir jo galimo augimo riziką.

Pripažinimas

Šiuo tyrimu siekiama atlikti registruoto nedarbo rodiklių stebėseną šalies mastu. Straipsnis sudarytas remiantis 2022–2023 m. Užimtumo tarnybos inicijuoto projekto „Užimtumo tarnybos subalansuotų rodiklių sistemos vystymo perspektyvos“ rezulta-

tais. Autoriai nuoširdžiai dėkoja Užimtumo tarnybos darbuotojams pateikusiems informacijos iš duomenų bazės apie stebimų rodiklių pokyčius bei jų pasiskirstymus. Be šių duomenų, publikacijos autoriai skaičiavimams pasinaudojo statistine informacija, kuri buvo skelbiama Užimtumo tarnybos ir kitų atsakingų institucijų internetiniuose puslapiuose.

Literatūra

- [1] Council Recommendation of 15 February 2016 on the integration of the long-term unemployed into the labour market (2016/C 67/01), 2016. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016H0220%2801%29&qid=1456753373365>.
- [2] J. Elmeskov, K. Pichelmann. Interpreting unemployment: The role of labour-force participation, 1993. <https://www.oecd.org/social/labour/33944738.pdf>. OECD Economic Studies No. 21, Winter 1993.
- [3] European Commission. Indicator Framework for Monitoring the Council Recommendation on the integration of the long-term unemployed into the labour market, 2018. Revision of February 2018. The Employment Committee. Indicators Group working group on the Long Term Unemployed.
- [4] EUROSTAT. Job vacancy and unemployment rates – Beveridge curve, 2023. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Job_vacancy_and_unemployment_rates_-_Beveridge_curve.
- [5] M. Fertig, Ziminiene N. *PES Network Benchmarking Manual*. European Commission, Brussels, 2017.
- [6] R. Hussmanns. Measurement of employment, unemployment and underemployment – Current international standards and issues in their application. ILO Bureau of Statistics, 2001. https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_088394.pdf.
- [7] LR Finansų ministerija. Finansų ministerijos Ekonominės raidos scenarijus 2022–2025 metams (2022 m. gruodžio 21 d. versija), 2022. <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>.
- [8] H. Mosley, H. Schütz, N. Breyer. *Operational Objectives and Performance Indicators in European Public Employment Services*. WZB, Berlin, 2000.
- [9] A. Nunn. *Performance management in Public Employment Services*. European Commission, Brussels, 2012.
- [10] M. Poschke. Wage, employment, unemployment, and self-employment across countries. International Growth Centre, Working Paper, 2018. <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2018/05/Poschke-2018-Working-Paper.pdf>.
- [11] R. Remeikiene, L. Gaspareniene, R. Ginevicius, M.R. Patak. The links between unemployment and self-employment: evidence from the EU countries. *Acta Polytech. Hungarica*, **16**(5):235–246, 2019. http://acta.uni-obuda.hu/Remeikiene_Gaspareniene_Ginevicius_Patak_92.pdf.
- [12] A.R. Thurik, M.A. Carree, A.J. van Stel, D.B. Audretsch. Does self-employment reduce unemployment?, 2007. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/25654/1/553694472.PDF>. Jena Economic Research Papers, No. 2007, 089.
- [13] T. Weishaupt. *Establishing and Operating Performance Management in PES*. European Commission, Brussels, 2016.
- [14] A. Zirgulis, T. Šarapovas. Impact of corporate taxation on unemployment. *J. Bus. Manag.*, **18**(3):412–426, 2017. <https://doi.org/10.3846/16111699.2016.1278400>.

SUMMARY

Transition from unemployment to employment: monitoring, indicators, comparative analysis*A. Pocius, J. Moskvina, B. Gruževskis*

Indicators that reflect the transition from unemployment to employment are an important element of the monitoring systems of employment services in EU countries. Monitoring employment trends is a complex task that usually goes beyond quantitative parameters. The correct application and interpretation of the indicators is inseparable from contextual phenomena, and the use of comparative analyses at different scales, e.g. time, territory, makes it possible to increase the informativeness of this indicator.

The aim of the paper is to identify, on the basis of the available data, the trends in the transition from unemployed to employment at the national and territorial level, and to forecast possible short-term development scenarios for the selected jobplacement indicators.

The methodological part of the paper assesses the links between unemployment trends and jobplacement indicators. The methodological approach to the assessment of differentiation of jobplacement indices are described there. On the basis of the data from the customer service units of the national Employment Service, an analysis of the spatial distribution of the transition of the registered unemployed to employment was conducted. The forecast of the indicators was based on short-term historical data from the customer service units and economic context variables. In the face of relatively unfavourable forecasts for the EU economic situation, the paper presents the assumptions for changes in the situation on the Lithuanian labour market in the short term.

Keywords: registered unemployment; employment and unemployment monitoring; transition from unemployment to employment